
יום ירושלים

מטרות:

- התלמידים יתוודעו למרכזיות ירושלים והכותל המערבי בתודעה היהודית.
- התלמידים ילמדו את הרקע ההיסטורי לקביעת יום ירושלים.

משך ההוראה: כשני שיעורים

בשער זה:

- מבוא:** היכרות כללית עם היום ועם מנהגיו
- יחידה 1:** ירושלים בירת ישראל ובירת העם היהודי
- יחידה 2:** מרכזיות ירושלים בתודעה היהודית
- יחידה 3:** הכותל המערבי
- סיום:** נקודת מבט אישית על היום

האמצעים הדרושים:

- ליחידה 2:** חומרי יצירה להכנת "מזרח": בריסטולים, מספרים, צבעים, דבק, ניירות צבעוניים וכדומה.

◆ נקרא יחד את הקטע **מסיפורי חגית וקפיץ ואת קטעי המידע שבעמ' 106-107** בחוברת לתלמידים.

יום ירושלים הוא אחד המועדים הצעירים בלוח העברי. כזכור, ב-1948, כאשר הוקמה מדינת ישראל, חולקה העיר ירושלים בין מדינת ישראל לבין ממלכת ירדן. עשרים שנה הייתה העיר מחולקת, וב-1967, במלחמת ששת הימים, כבשה ישראל את ירושלים המזרחית, והעיר אוחדה. בשנת 1968 החליטה הכנסת ש-כ"ח באייר (יום כיבוש העיר המזרחית) יהיה יום חג שיציין את איחודה של ירושלים ואת הקשר של העם היהודי אליה. יש המציינים את היום בעלייה לרגל לירושלים ובצעדה חגיגית העוברת ברחובות ראשיים בעיר ומסתיימת בכותל. כמה דרכים נוספות לציין היום הן:

- ◆ בבתי הכנסת אומרים תפילות מיוחדות (ובהן פרקי הלל ותפילה לשלום המדינה).
- ◆ ברדיו ובטלוויזיה משודרות תכניות המוקדשות לירושלים, לתולדות העיר, לשירי ירושלים לקשר של העם היהודי לעיר ירושלים ועוד.
- ◆ עורכים טקסי זיכרון לחללי הקרבות בירושלים, בהר הרצל ובגבעת התחמושת (אחד מאתרי הלחימה הקשים בירושלים במלחמת ששת הימים).
- ◆ מטיילים בירושלים
- ◆ עורכים אירועים מגוונים העוסקים בירושלים (תערוכות, מופעים, ימי עיון וכדומה).
- ◆ כדאי להזכיר גם את הטקס שעורכים ביום ירושלים היהודים יוצאי אתיופיה לזכרם של יהודי אתיופיה שנספו בדרכם ל**צייון** (ירושלים וישראל).

◆ **הכנת תעודת זהות**

דוגמה לתעודת זהות ליום ירושלים

תעודת זהות ליום ירושלים

1. **תאריך החג:** כ"ח בחודש אייר
2. **האירוע שהחג מציין:** איחודה מחדש של העיר ירושלים
3. **כיצד חוגגים את החג:**
בירושלים מקיימים צעדה גדולה המסתיימת בכותל המערבי.

יחידה 1: ירושלים בירת ישראל והעם היהודי

◆ נפתח בשאלתנו של קפיץ (בעמ' 108), ונבקש מהתלמידים להשיב לו. ירושלים היא עיר הבירה של מדינת ישראל.

בירה של מדינה היא העיר שבה נמצאים מוסדות השלטון: משרדי הממשלה, הפרלמנט (בישראל – הכנסת), בית הנשיא ובית המשפט העליון, ולא דווקא העיר הגדולה במדינה. כדאי לתת דוגמאות למשרדי ממשלה ולתחומי אחריותם: משרד הביטחון – אחראי לביטחון המדינה. למשל, לצבא; משרד החינוך – אחראי לחינוך הילדים (וגם המבוגרים). למשל, אחראי לבתי הספר ולאוניברסיטאות; משרד החוץ – אחראי ליחסים של מדינת ישראל עם מדינות אחרות, וכך הלאה. כדאי גם להביא דוגמאות לחוקים שהכנסת חוקקה: חוק חינוך חובה, החוק למניעת עישון במקומות ציבוריים וכדומה.

◆ נמשיך בקריאת הקטע גם בימי קדם הייתה ירושלים עיר בירה (עמ' 108).

יחידה 2: מרכזיותה של ירושלים בתודעה היהודית

ביחידה זו נדגים כיצד התבטאה זיקתנו של העם היהודי לירושלים לאורך הדורות.

◆ לימוד שיר על ירושלים (עמ' 109)

מילות השיר לקוחות מספר ישעיהו, ועובדה זו עצמה מעידה על קדמות הזיקה של העם היהודי לירושלים. השיר המובא בחוברת הוא אחד ממאות שירים המוקדשים לירושלים. גם ריבוי זה הוא עדות לקשר העמוק של העם לעיר.

על פי המסורת, לירושלים 70 שמות, והמוכרים שבהם הם "ירושלים" ו"ציון".

אפשר לשאול את התלמידים אם הם מכירים שירים אחרים על ירושלים או על "ציון" (למשל, ירושלים של זהב, שבתי ירושלים, ציון תמתי ועוד)

אפשר לציין שירושלים מוזכרת גם ב"התקווה", בהמנון מדינת ישראל.

◆ ירושלים בתפילה (עמ' 109)

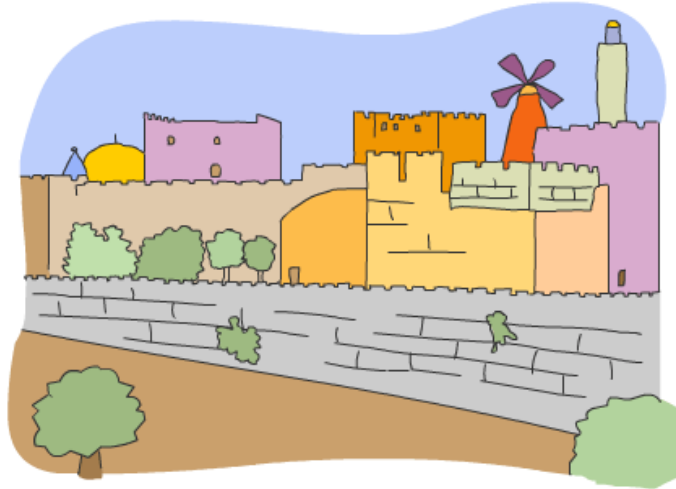
◆ מרכזיות ירושלים מתבטאת, בין השאר, במנהג לפנות לכיוון ירושלים בעת התפילה. כך עושים כל היהודים המתפללים, בכל מקום שהם נמצאים בו ברחבי העולם. בכיתה נקרא ונלמד קטע מהתלמוד (מסכת בכורות, דף ל', עמוד א') המביא את מקור המנהג לפנות לכיוון ירושלים בעת התפילה.

תחילה נעמוד על משמעות הביטוי "יכוון את לבו". נעשה זאת בעזרת מילים הנגזרות מאותו שורש (כיוון, כוונה וכו'). משמעות הביטוי – יִפְנֶה את פניו ואת גופו לכיוון ירושלים. בכיתות מתקדמות אפשר לשאול את התלמידים: מדוע כתוב "יכוון את לבו", ולא "יכוון את גופו"? (הפנייה איננה רק של הגוף, היא גם "כוונה", כלומר, הפניית תשומת הלב והמחשבה הפניית תקוות והרגשות)

לאחר מכן, נבקש מהתלמידים להסביר כיצד תרם המנהג לפנות לירושלים בעת התפילה לחיזוק זיקתם של בני העם היהודי לירושלים. (יהודים נדרשו לשאול את עצמם בכל פעם שעמדו להתפלל "היכן נמצאת ירושלים?" ומכיוון שיהודים נוהגים להתפלל שלוש פעמים ביום, הם הזכירו את ירושלים ומזכרו בה שלוש פעמים ביום לפחות)

◆ המזרח (עמ' 110)

נספר לתלמידים שיהודים רבים בארץ ובתפוצות נוהגים לתלות בבתיהם ובבתי הכנסת ציור, תמונה או שלט המורה את כיוון התפילה – לירושלים. שלטים אלו מכונים "מזרח", מכיוון שמנהג זה צמח באירופה שירושלים נמצאת ממזרח לה. נשאל את התלמידים כיצד עזר מנהג זה לחזק את הקשר עם ירושלים ולזכור אותה. (שלוש פעמים ביום נזכרו בירושלים ובזיקתם אליה) אחרי ההסבר נפנה להכנת שלטי "מזרח" (משימה 2).

◆ הרחבה:

אפשר להרחיב ולספר לתלמידים על מנהגים נוספים הקשורים לירושלים:

◆ המנהג לשבור כוס בכתונה

מנהג זה מסמל את זיכרון חורבן ירושלים. לפני שבירת הכוס אומר החתן את הפסוק "אִם אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לֶחְכִי אִם לֹא אֶזְכְּרֶנּוּ. אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֹתַי" (תהלים קלז, ה-ו).

◆ תפילות געגועים לירושלים

מלבד הפנייה לכיוון ירושלים בעת התפילה, עיר הקודש מוזכרת בתפילה עצמה פעמים רבות. אפשר להפנות את התלמידים לתפילות עמידה (לברכת "בונה ירושלים", עמ' 19 בסידור "יחד בתפילה") ול"ברכת המזון" (לברכה "ובנה ירושלים", שם, עמ' 29) ולבקש מהם לחפש את הברכות המביעות געגועים לירושלים. בקשו מהתלמידים להעתיק את אחת הברכות למחברת.

◆ עלייה לירושלים (ולארץ ישראל)

הגעגועים לארץ ישראל, ולירושלים במיוחד, הביאו יהודים בכל הדורות לעלות לבקר בירושלים למרות קשיי הדרך, ויהודים מעטים אף התיישבו בה, ומסוף המאה ה-19 החלו לעלות לארץ ולירושלים קבוצות גדולות יותר של יהודים.

לכותל המערבי מקום חשוב ומיוחד בלב היהודים, משום שעל פי המסורת הוא אחד מקירות התמך של הר הבית, כלומר שריד מבית המקדש (ובמשך דורות רבים, נחשב/היה שרידו יחיד).

מדוע שרד הכותל המערבי דווקא?

יש אומרים שהכותל המערבי היה הקיר הקרוב ביותר לקדוש הקודשים. אגדה עממית מביאה לכך עוד טעם נפלא:

האגדה מספרת...

בימי קדם חולקה עבודת בניין בית המקדש בין שדרות העם השונות. הכותל המערבי נפל בגורל העניים. הללו הקימוהו בעמל רב, כי לא יכלו לשכור פועלים לעזרתם. כאשר התחיל חורבן המקדש בידי שונאים מתפרצים, ירדו מלאכי עליון, פרשו כנפיהם על פני הכותל ואמרו: אין הכותל הזה, עמל עניים, חרב לעולם.
(זאב וילנאי, אגדות ארץ ישראל, מהדורה ה', ירושלים תשי"ט, עמ' 103)

המדרש קובע שהמקום נושא קדושה מיוחדת:

המדרש מספר...

אף על פי שהוא חרב, הרי הוא בקדושתו... האלוהים איננו זז משם... לעולם אין השכינה זזה מן הכותל המערבי.
(מדרש שמות רבה ב, ב)

מכאן מקור האמונה שהתפילות הנאמרות ליד הכותל עולות הישר אל השמים, וגם מקור המנהג לכתוב תפילות ובקשות להטמין בין אבני הכותל.

◇ "הרהורי לבה של אבן הכותל" (עמ' 111)

לאחר קריאת הטקסט הרהורי לבה של אבן הכותל, אפשר לפתוח שיחה בעזרת שאלות, כגון:
האם ביקרתם בכותל? אם כן, מה עשיתם שם? האם ביקרתם בכותל בניסיונות מיוחדות? מה הרגשתם כאשר עמדתם ליד הכותל?
אפשר לשאול גם: מה, לדעתכם, יכולה להיות הבקשה שכתב דני בפתק שהכניס בין אבני הכותל?
כדאי לציין שהבקשות הכתובות בפתקים יכולות להיות בקשות אישיות, וגם בקשות כלליות לשלום המשפחה, הקהילה, העולם וכו'.

מסורת בצה"ל

מכיוון שהצנחנים הם ששחררו את הכותל המערבי במלחמת ששת הימים, שבועת האמונים של חיילי הצנחנים לצה"ל ולמדינה נערכת ברחבת הכותל.

נקודת מבט אישית על היום

◇ נפנה את התלמידים למשימת הסיום "הברכה שלי לירושלים".